

مسانی روانشناسی اسلامی

تألیف:
دکتر محمود بستانی

ترجمه:
عبداللطیف راشدی (لطیف راشدی)

سرشناسه	: بستانی، محمود، ۱۳۱۶
عنوان قراردادی	: الاسلام و علم النفس. فارسی
عنوان و نام پدیدآور	: میان‌روان‌شناسی اسلامی/تالیف محمود بستانی؛ ترجمه عبداللطیف راشدی (لطیف راشدی).
مشخصات نشر	: تهران: روان‌سنجی، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	: ۳۴۳ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۳۷-۱۴-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس
موضوع	: روان‌شناسی اسلامی
	Islam - Psychology
شناسه افزوده	: راشدی، عبداللطیف، ۱۳۳۲- مترجم
رده‌بندی کنگره	: BPA۷۷۵
رده‌بندی دیویی	: ۶۹۷/۴۸۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۲۱۶۶۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

عنوان کتاب	: میان‌روان‌شناسی اسلامی
ترجمه	: عبداللطیف راشدی
نوبت چاپ	: اول ۱۴۰۰
شمارگان	: ۱۰۰ نسخه
قیمت	: ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال

آدرس انتشارات: تهران، میدان انقلاب، ابتدای کارگر جنوبی، کوچه رشتچی، پلاک ۱۳ واحد ۲.

تلفکس: ۰۲۱-۶۶۵۶۴۸۱۵

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه مترجم
۱۰.....	زندگی نامه مؤلف
۳۳.....	مقدمه مؤلف
۳۷.....	بخش اول: اصول روان شناختی رفتارگرایی
۳۷.....	فصل اول: اصول تحریک کننده رفتار
۵۰.....	فصل دوم: اصول روان شناختی بین وراثت و محیط
۵۱.....	اصول ذهنی
۵۸.....	اصول روان شناختی
۶۴.....	خلاصه فصل
۶۵.....	بخش دوم: اصول روان شناختی و مراحل رشد
۶۵.....	فصل اول: مرحله مقدماتی
۶۶.....	۱. مرحله گزینش همسر
۶۷.....	۲. مرحله انعقاد نطفه
۶۹.....	۳. مرحله بارداری
۷۰.....	۴. مرحله بعد از زایمان (نفاس)
۷۱.....	۵. مرحله شیردهی
۷۴.....	فصل دوم: مرحله کودکی اولیه
۷۴.....	مقدمه
۷۵.....	۱. مرحله کودکی اولیه
۱۰۷.....	مراحل رشد در کودکی ثانویه
۱۱۳.....	فصل سوم: مرحله بزرگسالی
۱۱۳.....	نوجوانی
۱۱۹.....	مراحل نوجوانی و بعد از آن
۱۲۵.....	خلاصه فصل

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواحد الأحد، الفرد الصمد، الذي لم يلد و لم يولد، و لم يكن له كفواً أحد. والصلاه و السلام على خير خلقه محمد نبی الرحمه و على اهل بيته الطيبين الطاهرين.

مقدمه مترجم

کتاب حاضر، پژوهشی است در حوزه آموزه های دینی با رویکرد علوم معاصر روان شناختی. گو اینکه در گذشته آموزه های روان شناختی و حیانی از یک نظم و نظام خاصی برخوردار نبوده اند، اما اندیشمندان متأخر مسلمان با بهره گیری از تلاش های اندیشوران مغرب زمین که خود آنان نظام جدید روان شناسی غرب را از اندیشمندان مسلمانی چون حکیم ابوعلی سینا و زکریای رازی و غزالی و ... برگرفته اند - مکتبی نظام مند و پویا به نام «روان شناسی اسلامی» سامان دادند.

افزون بر سر فصل های موضوعات مطرح در روان شناسی غرب، با گسترده آموزه های و حیانی و شریعت الهی، روان شناسی اسلامی از گستره و دامنه و غنای فزون تری برخوردار است و توانست نفس و روان انسان را به صورت همه جانبه و از ابعاد مختلف کاوش و بررسی نماید و نیز انقلاب و تحولی در فرآیند علوم روان شناسی پدید آورد.

پژوهش حاضر با اشراف به هر دو علوم یعنی علوم روان شناختی و آموزه های و حیانی نظرات ابداعی و مبتکرانه ارایه نموده به ویژه در موضوعات «روان شناسی رشد»، «بهداشت روانی» و «فرآیند شکل گیری شخصیت» که علاوه بر یافته های

علوم جدید و آکادمیک از داشته‌های آموزه‌های دینی و ولایی، برخوردار است.

زندگی نامه مؤلف

ولادت

در سال ۱۳۵۶ قمری برابر با ۱۳۱۶ ش در نجف اشرف در خانواده‌ای مذهبی دیده به جهان گشود. روح بلند و شخصیت والای اخلاقی این اندیشمند فرزانه در این خاندان نورانی، با معارف اهل بیت (ع) ذره ذره آبیاری شد.

پدر وی حاج عبدالحسین ابوریحانه بوده است. کنیه ابوریحانه به اعتبار شغل عطرفروشی وی بوده است. مادر «محمود بستانی» از سادات خاندان سرابی است. مادر وی، فرزند سید حسین سرابی که از عالمان حوزه نجف است می‌باشد.

تحصیلات

ایشان حرکت علمی خود را با نگاهی ادیبانه آغاز کرد و چنان مصمم و با اراده این مسیر علمی را پی گرفت که مرزهای ظاهری را در هم شکست و تا غایت قصوای این دانش در روزگار خویش پیش رفت و با تحمل مشقتها و سختی‌های بسیار دکترای ادبی خود را در گرایش نقد ادبی از جامعه الأزهر در کشور مصر کسب نمود. وی پس از بازگشت از مصر در حوزه‌ی علمیه‌ی نجف اشرف به تحصیل معارف الهی پرداخت.

دکتر محمود بستانی تحصیل علوم دینی را تا حد اجتهاد با جدیت تمام طی نمود و به تصریح برخی از علمای نجف به درجه اجتهاد نائل آمد.

از ایشان مقالات بسیاری در نقد و بررسی مهم‌ترین کتب فقهی و فقه‌های شیعه در دست است که گویای تلاش بی‌وقفه‌ی این محقق فرهیخته در فهم و ترویج معارف الهی و احکام الله است.

تدریس در کلیه‌ی الفقه مرحوم علامه مظفر و تربیت اندیشمندان فاضل در این دانشگاه علوم دینی، برگ زرینی است در کارنامه پربار ایشان.

وی در کتاب «القواعد البلاغیه فی ضوء المنهج الإسلامی» به نظریه‌پردازی در حوزه بلاغت با محوریت قرآن کریم و نصوص صادره از معصومین (ع) پرداخت و

نقاط خالی و مبهم موجود در بلاغت موروث را با تحلیل دقیق علمی و ارائه‌ی نظریات بدیع خویش مرتفع نمود.

نظریه‌پردازی در حوزه تحلیل ساختار متن و بحث از شاخص‌های اساسی و محوری چون «سوره»، «دعا»، «قصه» و تحلیل علمی آن‌ها برای اولین بار در فضای بحث بلاغی آن هم بر اساس آخرین دستاوردهای ادبی معاصر از نوآوری‌های بستانی در کتاب القواعد البلاغیة محسوب می‌گردد.

وی تنها به نظریه‌پردازی اکتفا ننموده و به تطبیق این قواعد نویافته در عرصه‌های گوناگون ادبی پرداخته و آثار فاخر و پرباری در تمای این عرصه‌ها از خود به جای گذاشته است.

بررسی صورت‌پردازی‌های ادبی در کلام الهی، از شاهکارهای بی‌نظیر او در کتاب «دراسات فنیة فی صور القرآن» است.

دلباختگی وی به مکتب اهل بیت (ع) مشهور همگان و التزام وی در تمامی شئون اندیشه و عمل، فردی و اجتماعی، به خاندان عصمت و طهارت از او شخصیتی بی‌نظیر ساخته بود. این نگاه و تلاش او برای این گونه زیستن در ارائه‌ی آثاری چون «تأریخ الأدب العربی فی ضوء المنهج الإسلامی» و «أدب الشریعة الإسلامیة» و همچنین «أدب فاطمة الزهراء (س) کاملاً مشهود است.

وی که توانمندی دین در پاسخگویی به عرصه‌ها و مجالات گوناگون اندیشه را به خوبی درک می‌نمود، با فهم متعالی خویش از نصوص دینی، به نظریه‌پردازی در فضاها و معاصر اندیشه‌ی دینی پرداخت و آثار بدیعی چون «دراسات فی علم النفس الإسلامی» و «علم الاجتماع فی ضوء المنهج الإسلامی والفن والإسلام» را پدید آورد و به جهان اسلام و اندیشه‌ی معاصر دین ارائه نمود. آثاری که به اعتراف کنگره‌ها و نشست‌های بین‌المللی در مجامع علمی گوناگون در جهان اسلام، به حق نشأت گرفته از درونمایه‌های دین است و هیچ وابستگی فکری به اندیشه‌های مدعیان تمدن و علم ندارد.

نگارش مقالات بی‌شمار، ارائه طرح‌های علمی متعدد و نظریات بدیع و تربیت

شاگردان متعدد در کشورهای مختلف جهان اسلام، حکایت‌گر تلاش‌های بی‌وقفه‌ی این اندیشمند دینی است.

وفات

وی پس از سال‌ها تلاش خستگی‌ناپذیر در خدمت به اندیشه اسلامی، ظهر دوشنبه ۲۳ اسفندماه ۱۳۸۹ش، در اثر ایست قلبی در شهر مقدس قم به رحمت ایزدی پیوست.

پیکر این اندیشمند فرزانه چهارشنبه ۲۵ اسفندماه ۱۳۸۹، برای آرمیدن در جوار حضرت امیرالمؤمنین (ع)، به نجف اشرف منتقل و در کنار کمیل بن زیاد، به خاک سپرده شد.

روش علمی دکتر بستانی در اسلامی کردن علوم انسانی

چکیده

این مقاله با هدف تبیین رویکرد درست و صحیح، در پرداختن به علوم انسانی از دیدگاه اسلامی ارائه می‌شود. در تلاش‌های انجام شده برای نقد و اصلاح علوم انسانی غرب براساس آموزه‌های اسلامی، بسیار دیده شده است که روشی انفعالی اتخاذ شده و این آسیب، روند اسلامی کردن علوم انسانی را زیر سؤال برده است.

پرسش اساسی این است که چه روشی می‌توان در پیش گرفت که از یک سو براساس مبانی علمی به نقد و تولید علوم فعلی پرداخت و از سوی دیگر مبانی دینی را در این زمینه به طور صحیح به دست آورد؟

در این زمینه، دکتر محمود بستانی که خود تسلط وافر بر منابع اسلامی و فقه داشته، با توجه به تحصیلات آکادمیک خود تا سطح دکترا، توانسته است این هدف مهم را تحقق بخشد. ایشان معتقد بود که با احاطه بر منابع اسلامی و با نگاه اجتهادی، می‌توان چهارچوب و نظام کاملی را در هر یک از علوم انسانی براساس دیدگاه اسلام ارائه داد. وی این اعتقاد خود را در آثاری هم‌چون: «الاسلام و علم النفس»، «الاسلام و علم الاجتماع»، «التربیه فی ضوء المنهج الاسلامی»، «الاسلام و الفن»، «اصول البحث العلمی فی ضوء المنهج الاسلامی» و «الاسلام و الادب»

تحقق عملی بخشیده است.

ایشان در برخی از آثار خود، پا به پای ارائه نظریه اسلامی، به نقد نظریات غربی پرداخته است، ولی در مجموع، از آثار ایشان این رویکرد به دست می‌آید که پس از نقد علوم انسانی غرب، باید به بازسازی این علوم به طور ریشه‌ای پرداخت و از انفعال و جزئی نگری پرهیز کرد؛ در عین حال ایشان از نامیدن این علوم، به «علوم انسانی اسلامی» پرهیز است، بلکه با توجه به این که علم، کشف واقع است و اسلامی و غیر اسلامی ندارد، از تعبیر دیدگاه اسلامی درباره هر یک از این علوم و یا رابطه اسلام با هر یک از این علوم استفاده کرده است، همان گونه که از عناوین آثارشان هویدا است.

این مقاله در شش عنوان، به بررسی این رویکرد می‌پردازد: ۱. روان شناسی ۲. تربیت ۳. جامعه‌شناسی ۴. هنر ۵. روش تحقیق ۶. ادبیات.

مقدمه

اندیشه اسلامی کردن «علوم غربی» در دو دهه هفتاد و هشتاد قرن بیستم شدت گرفت و تاکنون کم و بیش ادامه دارد، اما آن چه بیشتر نمود دارد، انفعالی بودن بیشتر این تلاش‌هاست. معنای کنونی علم که در غرب متداول است، ناشی از رهایی و گسستگی از دین است و ریشه در مادی‌گری و استکبار دارد؛ هر چند تحریف شدن گزاره‌های درست دینی، و غیرمعقول و غیر فطری بودن بخشی از ادیان تحریف شده، عامل مؤثری در این روند بوده است. انفعال در برابر این جریان و استفاده از تعبیر «علم دینی» به تقلید از غرب، برای ما مسلمانان که دینی علمی و صحیح داریم، درست به نظر نمی‌رسد و مصادره واژه «علم» به دست این جریان، نمی‌تواند دلیلی بر تأیید این رفتار غرب از سوی ما باشد.

دین، یکی از علوم است و علم دینی و غیر دینی معنا ندارد. آن چه ضرورت دارد، نقد علوم گسسته از علم دین و ارزیابی نقص و خلل در آن‌هاست، تا به کمک علم دین، به پویایی و تکامل علوم دیگر کمک کرده و آن‌ها را ترمیم کنیم. این نکته در فرایند اسلامی کردن علوم، بسیار حائز اهمیت است که توجه اندیشمند

معاصر، دکتر محمود بستانی (قدس سره) را به خود جلب کرد. در این مقاله سعی شده است با تبیین این نکته، به روش علمی این اندیشمند گرانقدر با توجه به آثار به جا مانده از وی پرداخته شود.

مطالعه انگیزه‌ها و سایر تلاش‌های انجام شده در اسلامی کردن علوم، حاکی از آن است که زیر سؤال برده شدن گزاره‌های دینی از طرف علوم غربی و نیز تعارض گزاره‌های به اصطلاح علمی با گزاره‌های دینی، سبب شده تا عکس العمل دانشمندان دین، تدافعی بوده و نتیجه آن، یا سعی در ایجاد سازگاری میان دین و علم غربی و یا جزئی نگری در نقد علوم غربی باشد.

به نظر می‌رسد واکنش درست در این باره از سوی دانشمندان دین آن است که: ابتدا نگاهی نقدی به علوم غربی داشته باشند و کاستی‌های این علوم را ارزیابی کرده و از نگاه دینی امکان رفع این کاستی‌ها را بررسی نمایند. آن گاه در صورت تأیید شدن این امکان، از طریق علم دین در خصوص موضوع مورد نظر به تحقیق عمیق و علمی بپردازند تا بتوانند به دور از انفعال و جزئی نگری، علم مورد نظر را به صورت ساختاری و منسجم بازسازی نمایند. این رفتار مانع هضم شدن و یا شکست فرایند اصلاح علوم غربی از دیدگاه اسلام خواهد بود. بررسی علوم از دیدگاه اسلام، درست مانند این است که بخواهیم گزاره‌های علوم مختلف را از دید فلسفی مورد ارزیابی قرار دهیم، یا گزاره‌های علم «صنعت و تکنولوژی» را از دید فیزیک و نظریه‌های مطرح در آن، نقد و بررسی کنیم.

علامه فقید، دکتر محمود بستانی (قدس سره) این رویکرد را محقق ساخت، هر چند که انجام مراحل این رویکرد توسط ایشان مورد سؤال است؛ و به همین دلیل ابتدا به بررسی این مراحل در آثار ایشان می‌پردازیم، آن گاه روش ایشان را در دو بخش علم به طور عام؛ و شش رشته از علوم انسانی به طور خاص مطالعه خواهیم کرد.